

Hjärnans frihet - sluta förneka att tekniken finns

Hjärnforskning och forskning kring artificiell intelligens är världens mest betydelsefulla forskning såväl ekonomiskt som etiskt. Människolik intelligens behöver mänskliga förebilder och forskningen härmar mänsklig intelligens. Men den etiska diskussionen och kontrollen av denna forskning är obefintlig.

"Det är nu viktigare än någonsin att vi gemensamt strävar efter att förändra svensk forskning och sjukvård, så att alla kan känna största förtroende och tryggt kan lita på forskningens oegennyttiga ambitioner. Att arbeta som statlig forskare eller som landstingsanställd sjukvårdspersonal borde aldrig kunna missförstås - uppdragsgivarna är medborgarna, inga andra. Inga plånböcker, inga meritlistor, ingen politisk hänsyn, inga spin off-företag, inga optioner, inga privata vinster, ingen industriell profit, inga hänsyn andra än folkhälsan", hävdar en av undertecknarna docent Olle Johansson.

Medan teknikutvecklingen i information, biologi, och medvetande ångar på hamnar etiken och juridiken på efterkälken. Det står att läsa i forskningsrapporten Bortom IT – om hälsa i en digital tid från Institutet för Framtidsstudier, som presenterades på Handelshögskolan i Stockholm mars 2017.

Att vi har teknik för att på distans kontrollera våra hus och bankkonton känner alla till. På distans kan vi låta doktorn kontrollera hjärtrytm och blodsocker. Men med samma teknik kan också andra ta kontroll över vår hälsa och identitet. S.k. identitetsstölder har blivit en smärtsam realitet för många. *Men observera* att man då bara talar om vår fysiska identitet.

Att militären dödar människor och utplånar samhällen på distans är också väl känt. Stormakter manipulerar varandras vapensystem, men också varandras civila strukturer. Ryssarna anklagas för att ha manipulerat USA:s presidentval. Den avhoppade CIA-anställda *Edward Snowden* avslöjade 2013 att USA i stor skala avlyssnar olika länders medborgare och även dess allierades statschefer.

Men att det nu också - med teknikens hjälp - går att tränga djupt in i oss själva och ta reda på vad som händer i våra kroppar på cellnivå, är inte lika känt. Och att hjärnforskarna idag kan nå in i vårt allra innersta och där påverka våra upplevelser samt styra våra muskler är nog okänt för de flesta. Och runt hörnet kommer möjligheter att kontrollera och kopiera även vår psykiska identitet.

*- När datorer inte bara är programmerade för vissa specifika uppgifter, och när datoriserade robotar utrustas med AI (artificiell intelligens), som gör att de kan tänka själv, finns det ingen anledning att tro att dessa robotar inte också kan ha ett medvetande, menar professor *Sten Grillner*, ledande svensk hjärnforskare på Karolinska Institutet och en av de ansvariga i EU:s flaggskeppsprojekt The Human Brain Project.*

Från Science Fiction till Science Facts

Vad som för bara en generation sedan var omöjligt för många att ens förstå, och som de flesta fortfarande betraktar som science fiction, är således för vissa forskare redan science facts.

Den snabba tekniska utvecklingen gör uppenbarligen forskare så fartblinda, att de håller den stora majoriteten människor ovetande om att deras forskning håller på att omdefiniera begreppet människa och därmed hela vår civilisation. Därför är det viktigt att forskare slutar förneka att tekniken finns, att människor får vetskap om både risker och möjligheter, att samhället sätter etiska regler för hur forskningen får bedrivas och att resurser avsätts för att kontrollera att regler efterlevs.

Informationstekniken tog fart på 1940-talet, när datortekniken började utvecklas. Under 1960-talet sköts de första kommunikationssatelliterna upp. Sedan dess har det pågått en teknisk maktkamp mellan stormakterna om att utveckla alltmer potenta system för att kontrollera världen. Svenska forskare hävdar att det 2025 finns en superhjärna, som är intelligentare än den mänskliga hjärnan. Svensk hjärnforskning och signalspaning är världsledande. Svenska produkter utgör viktiga komponenter i systemen.

Men vi skapar ingen hållbar tillväxt för Sverige genom att delta i en inhuman forskningskamp utan etiska regler.

När informationsmängderna i världen ökar, stiftas lagar för att skydda konsumenter från något så banalt som att få mycket reklam. Den svenska personuppgiftslagen (PUL) från 1998 ersattes 2016 av nya EU-direktiv. Att detta presenteras som ett väsentligt initiativ är bevis nog för att samhället förlorat kontrollen över den snabba utvecklingen av modern informationsteknik.

Den förste svenske professorn i medicinsk etik *Göran Hermerén* var åren 2002-2011 ordförande för The European Group on Ethics in Science and New Technologies (EGE), som 2004 lämnade en rapport till EU om riskerna med och vikten av etiska regler för forskningen om hjärnimplantat. Men rapporten har mer än 10 år senare inte lett till något som helst initiativ från EU:s eller något av medlemsländernas sida. Samtidigt fortsätter forskare att redovisa allt mer häpnadsväckande resultat och tillämpningar av NIBC-teknik (Nano, Info, Bio och Cogno). Men än så länge kommer alltför lite till allmänhetens kännedom.

Den svenska kunskapsalliansen Kreaprenör driver sedan 6 år projektet **Hjärnans frihet**. Vi följer flera pågående projekt som utforskar människans innersta och mest personliga, medvetandet; europeiska Human Brain Project, Google, American Brain Initiative, ryska 2045-Initiative, China Brain Project och japanska Brain/Minds.

Vi vet att kontroll och etisk bevakning av dessa projekt är svaga. Europeiska Human Brain Project granskas av filosofer direkt knutna till projektet. Den etiska prövningen har dessutom lagts som sista fas i projektet. Först forskar man, och när det är klart skall etikprövning göras. Vi kräver att etikprövning av hjärnforskning görs före och under projektens gång med full insyn, dvs med tillgång till försöksupplägg och insyn i teori och planering. Prövning skall göras av kompetenta och oberoende personer från myndigheter med mandat att både påverka samt stoppa oetiska projekt.

Det är lätt att föreställa sig att såväl observerande medvetandeforskning som praktiska experiment lätt kan komma att kränka människors rätt till integritet, liv och hälsa. Att tillåta oreglerad forskning på detta område är att be om brott mot människovärde och människorätt med Macchiariniskandalen i färskt minne.

Vi uppmanar Regeringen och Riksdag att tillse att en oberoende kontroll och en bred etikprövning införs för svensk hjärnforskning, hjärna-dator-interaktion, och artificiell intelligens. Sverige måste också verka för att samma kontroll införs i EU och att våra representanter i FN och andra internationella organ reser frågan om att införa etikprövning i alla länder där sådan forskning bedrivs så att forskningen blir känd för allmänheten.

Vi är övertygade om att de etiska frågorna i detta fall inte bäst löses av experter i slutna överläggningar. Detta rör kärnan av att vara människa. **Kan det finnas någon mänsklig rättighet mera fundamental än denna, att få vara med och definiera vad det är att vara människa?**

Vårt mål med vårt projekt Hjärnans frihet är att få forskare att sluta förneka att teknik finns för att interagera med och kontrollera människors psykiska funktioner och medvetandet. All historisk erfarenhet visar att teknik som finns används. Om sådan forskning på människor görs i Sverige utan informerat samtycke är det enligt lag fråga om grov kriminell verksamhet. Personer som känner till att olaglig forskning bedrivs utan att meddela detta är medskyldiga.

Vi frågar vilken mening deklARATIONER om mänskliga rättigheter har, när samhällets institutioner, som vi förlitar oss på ska skydda oss, saknar såväl etiska regler som kunskap och resurser för att övervaka forskning som syftar till att kopiera och påverka människors innersta och mest personliga, vår identitet och vårt medvetande?

Lars-Olof (LO) Landin

Ordförande kunskapsalliansen Kreaprenör®
ideell förening, informationskonsult

Olle Johansson

Pensionerad docent, univ.lektor KI
och adj./gästprofessor KTH